Ann. II. Num. XVII.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, ***ante solvendum***, in Italia est Libellarum 10; ubique extra Italiam Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 ½.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis Lib. 0.50 pro *unoquoque centimetro quadrato*.

Cuncta mittantur ad* Aristidem Leonori *equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN ITALIA
Apud Desclée, Lefebvre et Soc.
ROMAE, Via Santa Chiara, 20-21.

IN ANGLIA
Apud Burns and Oates
LONDON W. — 28, Orchard Street.

IN CIVITATIBUS FOEDERATIS AMERICAE SEPTENT.
Apud
Commissariat of the Holy Land.
NEW YORK, 143 w 95th St.

IN CANADA ET NEWFOUNDLAND
NEW YORK (U. S. Americ.), 143 w 95th St.

IN BELGICA
Apud Desclée, Lefebvre et Soc.
BRUXELLES, Rue de la Montagne, 52.

IN GALLIA

LUGDUNI
Apud Desclée, Lefebvre et Soc.
Rue Victor Hugo, 5

LUTETIAE PARISIORUM
Librairie Vic et Amat
Charles Amat Succ.
Rue Cassette, 11.

INSULIS (LILLE)
Apud Desclée, Lefebvre et Soc.
Rue du Metz, 41.

IN HUNGARIA
Apud
C. B. Liptay, corresp. de Hongrie
BUDAPEST, Palais du Théâtre National.

RERUM INDEX

ROMAE

EX OFFICINA FORZANI ET SOCII

MDCCCXCIX

Ann. II. Romae, Kal. Septembris MDCCC XCIX. Num. XVII.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS:
In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italiam: Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 ½.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR:
ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE - Via Alessandrina, 87.

TRANSVAALIANA

Ingenitus quidam, ut puto, et quasi acceptus ex patrum haereditate sensus est, ut si quando attentatam populorum libertatem armis vel insidiis audiamus, omnes, qui adhuc romano gloriamur nomine, acrius commoveamur, et evocata iterum temporis acti memoria, gentem misere oppressam doleamus vehementius. Neque enim ab iis, quae turpiter huiusmodi admissa ferrea saecula viderunt, nobis humanioribus, et omnibus excultis artibus, gentiumque iuris longe peritissimis, adhuc temperatum est: et cum renovata scimus, merito dubio angimur, num, qui tanto praeconio effertur, humanae societatis progressus, inanis omnino vox habenda sit.

Transvaalianae nunc reipublicae tales esse sortes videntur, ut, iuxta sententiam nuper ab illustri viro prolatam, validioribus gentibus, quorum itineri fato obsistit, loco ipsa cedat; ea enim est ferrea lex, qua et homines et belluas natura constringit, ut qui infirmiores sunt a fortibus deleantur.

*

Haec itaque potuerunt fodinae auriferae, ex quo, infausto omine, notae sunt factae, ut populum agrorum cultui et pastoriae arti omnino deditum, advenarum cupiditatibus primum, undique panderent, hodie vero in libertatis discrimen adducerent. Non haec profecto auspicia fuerant, quibus confisi Celti illi ac Batavi primi reipublicae conditores, ex ultimis Africae terris, Vaal flumen transeuntes, novam regionem occupaverant, excoluerant, frugumque omnium feracem reddiderant. Inde Boerorum illa gens orta, quam vel hodie miramur, corpore procera, viribus validissima, mulierum forma decora, animorum proposito tenax; et quamvis litteris plerumque haud satis exculta, in agresti tamen labore constantissima, in venatione audax, libertatis denique suae usque ad sanguinem strenua custos.

Porro id ipsum summae culpae vertunt, aviti generis memorias patriumque sermonem batavicum nimia, uti videtur, contumacia ipsam retinere, nec advenas, quotquot ad male repertas fodinas undique confluxerunt, quasi cives, sed quasi peregrinos habere: istisque cupidis auri effossoribus, in nefas omne, uti horum hominum plerumque est, facile ruentibus, publicum ius ferendi suffragium in comitiis iniqua rigiditate denegare. Qua de causa Jameson doctor, Caecilii Rhodesii assecla primus, tertio abhinc anno, selecta comitante cohorte reipublicae fines transiliens, Praetoriam urbem caput recto tramite tenuisset, nisi ab occurrentibus statim Krüger praesidis militibus fusum suum agmen vidisset, et ipse ad civitatem, quam cupiverat, captivus esset ductus. Et profecto tum reipublicae fertiles agros, tum, quod pluris facere Jameson videbatur, auriferas fodinas, tum Praetoriam ipsam non invenustam urbem merito petiit. Arvorum enim ubertosissimi fructus, gramina omnia sunt, et nicotianae foliae lata messis, et pecudum copiosa in annos multitudo, ex fodinis vero in dies largiores thesauri in lucem prodeunt: ad quae vehenda tres iam ferreae viae stratae sunt ex Krügersdorp ad Kleksdorp, ex Praetoria ad Pietersborg, ex Charlestown ad Johannesberg. Praetoria denique urbs nitidis domibus renidet, quas virides ubique hortuli circumsepiunt atque amoenissimas reddunt.

*

Iure igitur, post Jameson captivitatem, instructa in dies infelicis proelii ultio est, modo sermonis in publicis negotiis adhibendi quaestione proposita, modo excitatis de fodinariis legibus querelis, modo prolata ab advenis effossoribus nova rogatione, ut una cum civibus oratores ad publica comitia deligere sibi liceret.

Ex qua, cum legem latores eam probare noluerint, nisi certis quibusdam conditionibus, bellum iam iam videmus exortum, strenue contendentibus Anglis advenarum iura a nimis aspera Boerorum gente immerito esse conculcata. Ad arma itaque concurritur, atque in anglicis proximis coloniis legiones instruuntur, tormentaque omnia bellica parantur, dum ex Indiarum litoribus exque dissita ipsa Anglia equites, peditesque, selectaeque missiles glandes, quas *dum-dum* vocant, quotidie navigiis advehuntur.

*

Ceterum facile licet coniicere cui belli fortuna favebit; iamque Boeris illis pretium contumaciae solvendum et libertati suae esse valedicendum, quam profecto Krüger, reipublicae praeses, vir tenacissimus, non tantum quovis aureorum pondere, sed ipsis infausti metalli fodinis ex patriae terrae visceribus avulsis, si fas fuisset, redemisset. Non semel enim acriter conquestum ipsum audivimus, thesauros illos male fuisse repertos, qui populum a salubri agrorum cultu avertissent et a pristina morum honestate corrupissent; qui tot advenas divitiarum unice cupidos, et ad quaevis scelera paratos in patriam vocassent; qui amittendae denique libertatis potissimum forte periculum excitare potuissent.

*

Frustra tamen: nam cuiusvis gentis indoli varia placita sunt; olim namque, puta, cum latinae gentes dimicarent, vel patrii nominis vel gloriae studio, insano furore morti occurrebant hilariter; hodie vero, prudentiori consilio, pro auro pugnatur.

Romanus.

DE INSCRIPTIONE

RECENS IN FORO ROMANO REPERTA

EPISTOLA

ad *Vocis* scriptorem qui se "Romanum" appellat.

F. Ramorinus « Romano » viro cl., s. p. d.

Quoniam in superiore commentarii nostri numero de stela in Romano Foro nuper effossa uberrime locutus es, et ea quae de hac re in opusculo publice vulgato continentur in epitomen redegisti, benigne excipias velim nonnullas animadversiones, quae de archaica inscriptione super quattuor cippi facies incisa reputanti mihi sponte sese obtulerunt.

Iuvat ante omnia inscriptionem ita ut in ipsa stela tofacea etiamnunc legitur, vel apicibus litterarum servatis, typis tantum recentibus, exhibere.

In prima facie igitur haec insculpta sunt;

Linea 1ª (a dextra ad laevam legenda):

QVOI HO....

Linea 2ª et 3ª (a l. ad d. et rursus a d. ad l):

....AKROS ES||ED SOR....

Secunda facies quattuor lineis constat:

Linea 1ª (a l. ad d.):

...IA?IAS

Linea 2ª (a d. ad l.):

REGEI LO........

Linea 3ª (a l. ad d.):

......EVAM

Linea 4ª (a d. ad l.):

QVOS R....

Sequitur tertia facies, quattuor lineas pariter complectens, quarum primam et alteram artifex ita insculpsit, ut versis in contrariam partem oculis legendae sint; ideoque cum primo aspectu videantur a laeva ad dexteram et a dextera ad laevam pergere, quod par erat in scriptione βουστροφηδόν, re tamen ipsa a d. ad l. et a l. ad d. legi debent. In tertia et quarta linea artifex denuo ad rectam scribendi rationem reversus est. Hae lineae igitur sic se habent:

1ª et 2ª (a d. ad l. et a l. ad d.):

.....M KALATO||REM HAP.....

3ª et 4ª (a l. ad d. et a d. ad l.):

...GIOD IOVXMEN||TA CAPIA DOTA V....

Quartae faciei hae sunt lineae quattuor:

1ª (a d. ad l.):

M ITE RI K......M

2ª et 3ª (a l. ad d. et a d. ad l.):

...QVOI HA||VELOD NEQV..........

4ª (a l. ad d.):

...OD IOVE ESTOD

LIBRI ET COMMENTARII RECENS DONO ACCEPTI

Giovanni Rizzardi [illegible] d'Orlogna. Le Stelle. Parte I. *I fenomeni d'Arato Solense.* Traduzione dal greco in versi italiani. - Augustae Taurinorum, ex off. olim Pomba et Soc., 1899.

M. Tullii Ciceronis oratio pro T. Annio Milone, curante A. Cinquini. - Augustae Taurinorum, ex off. I. B. Paravia et Soc.

Ad Margaretham Sabaudam Italorum reginam carmen quod scripsit Vincentius Ussari. - Tibure.

Carlo Pascal. Il titolo probabilmente falso di un poema di Cicerone. - Neapoli, ex off. Regii Athenaei, 1899.

Franco Ballerini. Le belle arti nelle legislazioni passate e presenti italiane e straniere. - Genuae, ex praelis Fassicomo et Scotti, 1898.

Oratio honorifica in Didacum Vitriolum Reginum recitata a Doct. Nicolao Franzutti, Phyrrhanensi ex Venet. Iul. in prov. Tergesti. - Messanae, ex off. Tribunalium, 1899.

Die nominali Leonis XIII P. M. Petri Angelini epigramma. - Romae, ex off. Forzani et Soc.

Leone XIII e i suoi studi giovanili. Versi di Mons. Alessandro Avoli. - Ediderunt, Romae, Desclée, Lefebvre et S.

L'amico della gioventù. Singulis hebdomadis prodit. Veronae.

L'amico del popolo. Bis in mense editur Romae.

[illegible] Roma. Commentarius cura Italae Societatis [illegible] vulganda editus. Florentiae-Romae.

[illegible]. Recensio periodica studiorum orientalium. Romae.

[illegible] del Museo civico di Padova.

[illegible] Catholicum. Novissimus commentarius [illegible], qui Romae prodit ex officina Vaticana.

La Croce. Singulis hebdomadis prodit. Neapoli.

Divus Thomas. Commentarium inserviens Academiis et Lyceis scholasticam sectantibus. Placentiae.

[illegible]. Recensio menstrua litterarum et artium. Bergomi.

Ephemerides Liturgicae. Singulis mensibus Romae prodeunt [illegible].

Quaestiones liturgicas, sive quod theoricam, sive quod praxim spectat, tractant, et Decreta S. Rituum Congreg., opportunis additis commentariis, evulgant. Accedit Appendix [illegible] quaestiones cum Liturgia relationem habentes et Decreta aliarum Congregationum [illegible] Pontificiis [illegible] in forma brevis donatae sunt.

[illegible]. Litterarum recensio. Caserta.

Giornale Arcadico di scienze, lettere ed arti. Romae.

La Madonna dei bambini. Catinae.

Il Marzocco. De litteris et artibus commentarius. Florentiae.

Minerva. Recensionum recensio, moderatore Friderico Garlanda. Romae.

Singulis dominicis diebus prodit, scripta maximi momenti, quae sive in praecipuis commentariis, sive in libris vulgantur, [illegible] referens.

Nuntius Romanus. Romae.

L'Oriente Serafico. Commentarius editus cura fr. Minorum S. Mariae Angelorum ad Assisium.

L'Osservatore Cattolico. Diarium Mediolanense.

Rivista d'Italia. Semel in mense prodit. Romae.

Rivista Internazionale di scienze sociali e discipline ausiliarie. Semel in mense prodit. Romae.

Praeter scripta maximi momenti videre in hoc commentario placet librorum commentariorumque recensionem maxime copiosam.

Rivista politica e letteraria. Semel in mense prodit. Romae.

Singulare in commentario hoc id habetur, scripta omnia designari, quae in praecipuis totius orbis ephemeridibus scitu digna vulgantur.

Il Santuario di Caravaggio. Caravagii ad Bergomum.

La scuola secondaria italiana. Singulis hebdomadis prodit. Mediolani.

Valle di Pompei. Commentarius editus ad solamen puerorum, qui, cum parentes habeant in vincula coniectos, hospitio ad Pompeios accepti sunt.

La vera Roma. Singulis hebdomadis prodit. Romae.

Vita Nova. Ephemeris, cura Societatis iuvenum athenaeorum studiis vacantium. Neapoli.

Vittoria Colonna. Commentarius ad Italas mulieres. Bis in mense prodit. Neapoli.

La Ricreazione. Commentarius; bis in mense prodit. Tergeste.

Die Nation. Semel in hebdomada vulgatur. Berolini.

Studien und Mittheilungen. Reigen.

Obnova. V. Hradci Králové.

Vlast. V. Praze.

Bulletin Bibliographique internat. Bruxelles.

Revue Bibliographique Belge. Bruxelles.

Revue Neo-Scolastique. Lovanii.

Boletin-Revista de la iuventud católica de Valencia.

La Crux. Madriti.

El Eco Franciscano. Santiago.

Revista Católica de las cuestiones sociales. Madriti.

Revista critica de historia y literatura españolas, portuguesas, é hispano-americanas. Madriti.

Revista Ecclesiástica. Valdoleti.

La Semana Católica. Madriti.

Amerikanski Slovenec. Tower.

El Católico. Santiago de Cuba.

Der Herald des Glaubens. St. Luis Mo.

Diario de Centro America. Guatemala.

Johns Hopkins. University Circulars, Baltimore.

Katholischer Westen. Dubuque.

The Messenger of the Sacred Heart. Neo-Eboraci (U. S. A.).

Niagara Index. Niagara University, N. Y.

Revue Ecclésiastique. Valleyfield in Canada.

The Review. Singulis ebdomadis editur. Saint-Louis M. (U. S. A.).

The Rosary Magazine. Patrum a S. Dominico praeconium menstruum. Somerset (Ohio) U. S. A.

The Church Progress. St. Luis Mo.

The Tidings. Los Angeles, Cal.

Le Messager de Tahiti.

Our Alma Mater. St. Ignatius College. Riverview, Sydney.

I-wen-lou et Revue scientifique. Zi-hai = Shang-hai.

COMMENTARII "VOX URBIS" INDICES SINGULI

XV num. ann. II.

XVI num. ann. II.

cfr. *praecia* et *praeco*, *praecium* et *praeconium*, *feria* (= *fesia*) et *festum*.

IV. Extrema parte vetatur famulis vel aliis servilis generis hominibus transitus per Comitium: ITER P[*er istum locu*]M QUOI HAVELOD (sc. famulo) NE QUOI [*baiulo .... inter*]DIU ESTOD. Ubi obscura vox *havelos* accipitur pro *famulo* (?).

Quod ad aetatem inscriptionis pertinet, ut ex dictis iam facile colligitur, haud opinatur Comparetti illa aetate anteriorem esse, qua tribuni plebis creati sunt. Itaque post annum 261 ab U. c. (493 a. C.) insculpta. Quod mihi haud cunctanter probatur; quae res non impedit quominus eam in deliciis habeam, ut vetustissimum latini sermonis monumentum. Libentissime plaudo tibi, amice, ominanti ut novi multique huiuscemodi thesauri, productis longe lateque effossionibus, in lucem prodeant, adeo ut viva velati vox patrum ex sepulcris reviviscens nos in admirationem et rerum antiquarum studium excitet, trigat, rapiat. Vale atque vale iterum.

Dabam Cirelii in agro Pistoriensi, die Augusti m. XVI°, anno MDCCCIC.

AD HIRUNDINEM FAMILIAREM

Ver est, ac redeunt quotquot abegerat
Autumnus volucres; at mea trimula
Non apparet Hirundo
Laetas inter hirundines.
Nidum quaere tuum, Cara, tepentibus
Auris iam saturum; quem neque passeri
Furaci, neque telis
Permisi puerilibus.
En vicina tuis tecta sororibus
Nigrescunt: reliquas proximus allicit
Rivus, quo (bona praeda)
Gens muscaria convolat.
Heu! nusquam mea se prodit amicula,
Dignosci facilis, quod pede dextero
Late fert rutilantem,
Tinctam murice, taeniam.
Aures exacuo; nec mea pipilat
Cantrix, cuius eram doctus amabilem,
Inter mille sodales,
Mox discernere voculam.
Quid te, Cara, vetat dulce revisere
Tectum, nidus ubi conditur elegans,
In quo nata, beato
Es versata triennio?
Non huc te revocat, iam vice tertia,
Proles auspiciis edita prosperis?
Non, quacunque sub hora,
Lauti copia pabuli?
Num te raptor atrox (cui fera viscera
Discerpant aquilae!) milvius obruit,
Cum tu, lassa viarum,
Cursum forte remitteres?
Numquid, vimineo tradita carceri,
Longos usque dies ingemis, irrito
Dum conamine clathros
Rostro scalpis et unguibus?
Num demum veteris taedia niduli
Te cepere tui? Desine, stulta,
Morum stulta novorum
Cultrix, spernere pristinos.

Audi, qui legis haec: Te sub hirundinis
Descripsi specie, quem Deus alite
Auxit mente, supremas
Apta tangere vertices.
Alis hisce tuis appete Caelitum
Sedes; sique minax terreat aucupis
Te, seu vulturis umbra,
Sacris Aedibus advola.
Hoc si perfugium forte reliqueris,
Mens incauta!, rogo, ne mala differas
Huc cordata redire,
Vecors unde recesseris.

F. X. REUSS.

DE TERRAEMOTU URBIS

DIE XIX MENSIS IULII M DCCC IC

DIE XIX mensis Iulii nuper elapsi terraemotus Urbem, hora post meridiem 1ª ac triente 11ae horae sequentis, non mediocriter terruit, domos quamplures laesit, finitimaque per oppida obequitans, Latialia praesertim, damna multa aedificiis intulit, nullum tamen diruit, nec morte affecit ex civibus quemquam.

Commentarii nostri moderator, cui ea mens est, ut nihil memoria dignum silentio praetereat, me ad astronomicarum physicarumque rerum virum peritissimum, Iosephum Lais, e Congregatione S. Philippi Nerii, misit rogatum ut, qua usus antea benevolentia semper in nos fuerat, sic in praesentiarum uteretur, de his, quae postulabamus, commonefaciens.

Non abnuit eruditissimus vir, et vota nostra praetergressus non modo petita concessit, sed et imaginem addidit a *pendulo protographico* descriptam, quod a Bertellio clarissimo viro, qui idem invenit, nomen accepit, qua soli nutationes, subitaeque subsultu diversiones affabre expressae sunt. Nos et imaginem datam ac tanti sententias viri subiicimus lectoribus nostris, rem gratam certe facturi.

Haec autem sapiens ille:

Quae vidimus atque notavimus in specula Vaticanae arcis, haec omnino tenenda esse suadent.

Qui terraemotus die mensis Iulii XIX Romae circaque fuit, multiplicibus undis, quibus constat, certum ab exordio cursum non ostendit. Hoc autem et profundissimum esse centrum commotionis indicat, et multiformes inflexiones, quas superpositi pertulere terrarum ordines, idemque adstantes commoventi centro parietes.

Penduli protographici diagramma motus terrae ab initio usque ad quietem ostendit; nam acies seu cuspis sismographici apparatus descripsit motum conicum; ita porro, ut ellipsim in orbe retinuerit. Atque huiusmodi motibus adscribenda sunt signa, quae penduli cuspis super vitrum levi oblitum fuligine iens rediensque exaravit, elliptica in area conclusa; cuius axis sive diametros maior est XIV mm., pertinens a septentrione in meridiem, et minor est VII mm., sive in orthogonali, ab oriente in occasum.

Pendulum siderale turris Leoninae, a septentrione in meridiem agitatum et repente subsistens, aperte ostendit in massam penduli iurum thecae actum fuisse, scilicet impulsum exortum ex intensa vi ab ortu in occasum. *Exortum* dum dicimus, initium tantum designamus; nam et impulsus est alius a septentrione in meridiem, teste sismographo Cecchi.

Summa gemini impulsus pari designatur intermedia linea, sive NE. SW. sive NW. SE.

Ultima haec tamen procedendi ratio, sive directio et via probabilior fit ex prolapsu globi in sismographo Galli, qui motum indicat in NW.

Probabiliorem dixi, non *certissimam* directionem; nam (quod clariss. De Rossi in terraemotu, qui ad calendas Novembres anno 1895 Latiale oppidum, cui Arx Papae nomen, agitavit, expertus est) saepe nutationes undasque horizontales NE. SW. sequutae sunt orthogonales NW. SE. Quod quidem in terraemotibus eo saepe fit, ut hoc De Rossi, quem paullo ante laudavimus (*Meteorol. Endogen.* vol. I, p. 291), mechanicam terraemotuum legem appellet: terraemotus enim soli fracturas percellit, sive secundum axem, sive adversus; quia vis endogena, quae terraemotuum causa est, dum urget eruptura superimpositos sibi soli ordines, cogitur, hisce resistentibus, et obnitentibus pondere proprio, ad diffusionem et explicationem sui contra parietes ad latera per viam interioribus fracturis, seu specubus datam. Quo fit, ut sublevata tremitent, praesertim post impulsum, ut iterum in aequilibrio quiescant.

Hinc iure asseritur: *concussionem fracturae sequitur obsequens tremor adstantis hiatui regionis. Epicentrum*, unde commotiones, sive undae moventes, illic ponendum est, ubi terraemotus subsultorius fuit, quod quidem facile ab effectibus dignoscetur; nam ibi subruti et quassati muri, ibi et frequentior soli assultatio. In hodierno terraemotu epicentrum indicari potest in declivio Montis Cavi, qua septentrionem spectat, qui mons olim vulcanus fuit, et est inter meridiem et orientem solem (SE.) quoad meridianum Urbis aeternae.

Impulsus primordialis recte asseritur in specula Vaticana; id enim ostendit pendulum siderale Leoninae turris repente consistens in regressu a septentrione ad meridiem. Stetit autem hora 9, 57′, 50″ siderei temporis, nempe hora 2, 10′, 04″ temporis medii astronomici; hora 14, 20′, 16″ temporis medii pro Europa media. Quod satis concordat cum pendulo meteorologico, electridis vi stante ob disci casum, hora 14, 19′ T. M. E. C.

Commotio sismica diuturnior fuit in re, quam in opinione et iudicio civium: nam quum omnes penitus conquievisse solum existimarent, in atrio tamen S. Damasi sismometrum Bertelli hora decimaquinta, scilicet post circiter quadraginta minuta temporis a terraemotu, solum quietis adhuc expers esse constabat; quippe ingens penduli massa ultra gradus suppositae machinae et additi indicis ferebatur.

Quoad intensitatem vero terraemotus, de quo sermo, iuxta gradus *Rossi-Fores*, septimum tenet numerum, multaque communia insuper habet tum vi, tum incessu cum terraemotu, quem calendis Novembribus adscripsimus anno 1895. Tunc pariter impetus fuit ab E. ad W., conversio, seu *orientatio*, ut aiunt, a SE. in NW. Tunc pariter siderale pendulum substitit, et calamus pluviographi Richard quinquaginta et octo mm. processit.

Haec doctissimus astronomus et physicus, cui grates pro datis agimus maximas; eoque docente, synthesim sismologicae disciplinae, adolescentis adhuc, in nostro commentario nos edituros fore speramus.

SENIOR.

DE NOVA LINGUA

QUAM CAERULEAM PLACUIT APPELLARI

LITTERA singularis nobis submittitur, viri cuiusdam Parisiensis, cui nomen Bollack, novae linguae praeconis, quam « linguam caeruleam » (gallice *Langue Bleue*), vel suo ipsius nomine *Bolak* ipsi placuit appellare.

Itaque omnia vocabula Bollackius in duo genera dividit:

1° *motula*, id est parva verba; 2° *magverba*, idest maiora verba, quae gallice *granmots* appellat; illa significationem indefinitam, confusam habent; haec autem certam ac praefinitam.

Ante omnia id animadvertendum censemus, pronomen a Bollackio inter confusa verba numerari, ita ut « ego » *motulum* sine definita significatione

Claudit inscriptionem versus unicus in exciso angulo pyramidis inter quartam et primam faciem insculptus, qui ita se habet (A d. ad l.):

OI VOVIOD ...

Qui versus tamen, ita ut primus et alter tertiae faciei, verso in contrariam partem capite legendus est (ideoque a l. ad d.).

Quod ad scribendi rationem pertinet, iam animadvertimus bis errasse artificem in litterarum collocatione, nempe initio tertiae faciei et in exciso angulo; ita tamen ut directionem bustrophedam ubique servaret praeterquam initio quartae faciei, ubi prima linea a dextra ad laevam pergit, pariter ac tertiae extrema. Ex hac re et etiam ex forma litterarum, rudi omnino et ab omni cultu atque elegantia aliena, patet apertissime, hoc monumentum ad veterem per[illegible] rarae litterae erant. Ceterum iam tu monuisti quod ex inscriptione [illegible] in [illegible] ponitur, [illegible] Tacitum, litteris latinis [illegible] quae veterrimis Graecorum formam fuisse.

[illegible] ad [illegible], quae longe [illegible]. Difficultas autem ex eo [illegible], quod, effracta circa medium stela, lineae omnes vel sub finem vel ab initio mutilae evaserunt, [illegible] sententia [illegible]; quae, [illegible] quae supersunt [illegible] rem admodum [illegible] et incertum est [illegible]. Praeterea [illegible] quae in [illegible] carent [illegible], [illegible] dubia et incerta, quod [illegible] vel [illegible] Latinorum [illegible] intelligere haud [illegible].

Ut [illegible] hac re, ad singula aggrediamur, Aloysii Ceci commenta [illegible] numero relata sub oculos habentes. Primae faciei verba ita suppleta et intellecta sunt:

QUOI HO[rdas veigead, veigētod s]AKROS (s)ESED, SORD[as, sakros sed];

hoc est:

Qui fordas consecret, consecrato sacellum eorum; qui sordas consecret seorsum a sacello.

At, cum bona venia clarissimi viri, quid sunt hae voces: *veigēre, sordas, sesed* latinis auribus prorsus inauditae? Quae prudentia est ad lacunas supplendas eiusmodi verba excogitare, quae latinus sermo vel antiquissimus prorsus ignorat? Equidem [illegible] loquar; [illegible] commenta non probo; mihi videtur [illegible] locutio: *quoi ho ...., sakros esed*, minimum [illegible] ab iis quae saepe in legibus et decretis leguntur, ubi criminis mentione in prima sententia vel relativa quae dicitur, vel conditionali iniecta, sequitur poena: *sakros esed*, h. e. *sacer erit* vel *esto*. Quid in protasi supplendum sit, fateor me nescire, at apodosis quin haec sit nullus dubito. Sequuntur eae litterae *sord*, quae sordes quidem revocare videntur, vel aliud quid; sed sordas, i. e. scrofas, ut a latinitate prorsus alienas, Romano interpreti relinquo (Ceci aio, non tibi, quem in meam sententiam iturum pedibus spero).

Venio ad alteram faciem, cuius primae lineae IA.. IAS REGEI LO ... EVAM ita supplentur a Ceci:

[*Eid*]IA[*s*]IAS REGEI LO[*iba adferad ad rem d*]EVAM,

hoc sensu:

Idiariis (= idibus) regi liba adferat ad rem divinam.

Hic mihi videtur nimis ad arbitrium efficta interpretatio earum litterarum quae sunt *ia..ias*; nam *eidiasias* non est latinum, ne archaicum quidem; neque iduum mentio in vetustissimo monumento aliter exspectanda esset nisi hac forma: *eidebos* vel *eidibus*. Contra nulli dubitationi obnoxia est vox *regei*, cuius mentio in hac inscriptione maximi momenti est. Non credo tamen hic sermonem esse de *regibus* Romae antiquis; potius is est *rex sacrorum* vel *sacrificulus*, qui liberae reipublicae temporibus ministerium rerum sacrarum gerebat. Toto caelo errare dixerim Ceci, qui cum hoc *regei* ad regem sacrorum referat, tamen ad aetatem regum pertinere inscriptionem nostram arbitretur; vetera testimonia una voce confirmant *regem sacrificulum* nonnisi post exactos reges munus suum suscepisse.

De ceteris verbis: *loiba*, s. *liba adferat ad rem devam = divinam*, nihil habeo contra dicere.

Novissimus versus secundae faciei cum versibus tertiae coniungitur a Ceci, ita suppletis sententiis:

QUOS R[*ex per meulōra*]M KALATOREM HAP[*ead endo ada*]GIOD, IOUX MENTA CAPIA(*d*), DOTA V[*ouead*];

quae hoc modo interpretatur:

Quos rex per augurem kalatorem indubapeat (= consecratum admittat), adagia (= carmina), (is) precibus auspicia capiat, libera volina vovent.

Duo hic [illegible] verba certissima videntur: *kalatorem* et *iouxmenta*. Calatores nempe, i. e. servi, memorantur saepe in veterum monumentis; vel pontificibus vel flaminibus vel aliis sacerdotibus erant addicti, ut rebus sacris inservirent. Noverunt omnes eos qui vocabantur *nomen(c)latores*, quorum officium erat nomina transeuntium in mentem domini revocare. [illegible] autem, quatenus [illegible] per x potiusquam [illegible], haud dubium est mihi quin pro *iumentis* sit [illegible]. Potius crediderim in errorem lapsum eum qui sculpsit, quam ab hac luce clariore interpretatione patiar abduci. Unde inania videtur excogitasse Ceci, qui separavit *ioux* et *menta*, eaque interpretatus est: *precibus auspicia*. Haec inaudita verba ad veterum Latinorum linguam pertinuisse cui probabit? Nec magis prospere res cessit ei excogitanti illud: *hapeat endo* vel *indubapeat*, pro eo quod esset: *consecratum admittat*. Quandonam *endohabere*, *inhibere* idem fuit ac *admittere*, vel *intro accipere*? Quae cum ita sint, iam vides, amice mi, totam labefactari sententiam interpretis nostri.

Quod non ita velim intelligi quasi doctrinam et ingenii acumen Aloysii Ceci negem; quin laudo eum quod in primo agmine audacter rem gesserit; at aio alia via ac ratione tentandam rem esse; fortasse etiam nemini unquam continget, ut inscriptionis nostrae sensum plane consequatur.

Sed ad novissimam faciem stelae oculos convertamus. Cuius verba supplevit Ceci hoc modo:

[*Im*]M ITE RI K[*oised nounasias i*]M.

QVOI HAVELOD NEQV[*am sied dolod mal*]OD, (*d*)IOVE ESTOD. [*Qu*]OI VOVIOD, [*sacer Diove estod*].

Sensus esse dicitur: *Itemque rei* (sc. *rei divinae*) *curet nonariis* (= *nonis*) *ibi*.

Qui auspicio nequam sit dolo malo, Iovi esto. Qui voto (sc. *qui voto nequam sit dolo malo*), *sacer Iovi esto.*

Hic omnia sunt incerta praeter voculas *quoi*, *estod*, ex quibus sententia nulla eruitur. Haud recte autem Ceci vocem *estod* cum praecedenti coniunxisse dixerim, ita ut esset *Jovestod*, i. e. (*sacer*) *Iovi estod*, cum nusquam in hac inscriptione voces in unum coalescentes deprehendamus. Quid dicam de monstro illo quod est *bavelod*? Quis Oedipus talia non dicam certum in modum, sed verisimili coniectura interpretabitur? Nimis longe quaesitum videtur mihi Cecianum *auspicium*, nec tamen scio quid aliud proferri possit; nam videtur *bavelos* cum *bau*, *fau*, fau-stu-s, propinquitatis vinculum habere, sed quid inde harioler non video.

Nec magis valeo illud *oivoviod* illustrare, quo excisus stelae angulus insculptus est et inscriptio nostra concluditur; certe Ceciana interpretatio nimis quaesita [illegible] laborans satis mihi facere non videtur.

De tota hac re quid concludamus licet, nisi fructum, ut aiunt, ad maturitatem nondum pervenisse, et exspectandum esse ut alii et deinceps alii viri docti ad opus difficultatis plenum aggrediantur, ita ut coniecturas coniecturis addendo, aliquando tamen obscurae rei affulgeat lux exoptata?

♣

Iam in eo eram ut desperante manu hanc epistolam obsignarem, cum peropportune ad me per tabellarium delatus est fasciculus nuper editus eius commentarii cui titulus *Atene e Roma, Bullettino della Società Italiana per la diffusione e l' incoraggiamento degli studi classici*. Huius primae paginae continent dissertatiunculam super inscriptionem nostram excellentissimam, auctore viro maximae existimationis et harum rerum peritissimo, Dominico Comparetti. Quam avidis eam oculis perlegerim, haud multis, amice, opus est dicere; qua autem laetitia affectus sim animadvertens virum perillustrem mecum in multis consentire, ipse reputa. At Comparetti, quo perspicax est et pene divinatorio ingenio, totam inscriptionem ita illustravit, ut, si perpauca excipias, quae in dubio adhuc manent (et fortasse semper manebunt), rem acu tetigisse iudicandus sit. Gratum profecto fecero lectoribus nostris, si hic brevissime Comparetti interpretationem exponam.

Arbitratur igitur ille stelam in Comitio ideo positam esse, ut sanctitatem eius loci assereret, ubi tribuni plebis pro tribunali vel, ut postea dicebatur, pro rostris, plebis iura defenderent. Hac opinione ductus ita stelae inscriptionem legit:

I. QUOI HO[*nce loqom sciens violasid*], SACROS [illegible] SORD[*eis quoi faxsid*] ....

Cum hac prima parte coniungit anguli excisi litteras, quas interpretatur: *bovioviod*, quasi sit: [illegible] SORD[*eis faxsit*] BOVIOVIOD (i. e. bovis et ovis sacrificio) [*piaculum datod*].

II. Alteram inscriptionis partem Comparetti referendam censet ad regem sacrorum, cui tantum in Comitium vehi fas esset, comitante kalatore eius, ad rem divinam peragendam. Legit itaque: [*Rei divin*]*as* FAS REGEI LO[*qod vehei ..... sei*] MAVE[*led* ..... *e*]QUOS RE[*gere .... seqo*]M KALATOREM HAB[*ead*] (vel: HAB[*enas*]). Ubi animadverte, lineam quam nos legebamus a laeva ad dextram EVAM, ex Comparetti sententia a dextra ad laevam legendam esse, ut sit MAVE[*led*] = *malit*. Quod nescio an ei unquam stelae descriptores concessuri sint.

III. Inter ritus et sacra quibus peragendis rex sacrificulus adhibebatur, adnumerabatur etiam *regifugium*, ad exactorum regum memoriam institutum. Id celebrabatur sexto die ante kalendas Martias, ut est in *Fastis*. Huius rei mentionem iniectam esse in stelae inscriptione non absurdum videtur Comparetti, qui ait tertiam eius sententiam ad iumenta capistro ducenda referri in regifugii caerimonia. Ideo legit: [*Regifu*]GIOD IOUXMENTA CAPIA DOTA (i. e. iumenta capistro ducta) V[*ebanto regis plostru*]M. Hic iumentis vox *capia* eodem sensu accipienda erit ac *capistrum*;

obtinuit. Ad haec autem Firmian comitis, Insubrum gubernatoris, patrocinium plurimum ipsi valuit, pecuniaque copiosa est illi concessa, ut machinas ceterasque necessarias supellectiles emeret, stipendia cooperatoribus constitueret, discipulis optimis praemia daret, denique ut itinera studii causa per Helvetiam, Sabaudiam, Alsatiamque aggrederetur.

Haec inter itinera celeberrimos omnibus naturae disciplinis humanisque litteris viros Bernouilli, Gessner, Haller, Tissot, Cigna, Saussure sibi amicitia devinxit, atque, communicatis cum ipsis consiliis, plurimum sibi auxilium comparavit, eorumque etiam testimonio ita claruit, ut ad Papiense athenaeum una cum ipsis Tissot, Scarpa, Spallanzani, ut physicen doceret, fuerit advocatus.

Anno MDCCLXXXI Galliam, sequenti vero Angliam, duobus post annis Austriam ac Germaniam invisit, ubique a doctis celebratus atque honoribus cumulatus, a Iosepho II imperatore comiter acceptus aureoque numismate donatus.

In Italiam deinde reversus ad laborem ac studium alacrius incubuit, ac simul praelectiones ad Papiense athenaeum, pluresque libellos *De metereologia electrica*, *De aereorum corporum dilatatione* publice edidit. Inter haec, ab anno usque MDCCXCII, de *galvanismi* origine et recondita causa cum ipso Galvani disceptationem instituerat; antea namque electrophorum ac electrometron, quod *condensatorem* dicunt, confecerat; deinde vero detecta a Galvani ranarum chorea, physicam eius causam esse potius quam organicam contra illum asserebat. Igitur, multiplicatis ab utroque experimentis, ut quisque suam assertionem tueretur, anno MDCCXCIX *pilam*, quam ex ipso *voltaicam* dicimus, primum exstruxit, qua victor ex praelio discessit. Primum rei nuncium in epistola, quam eodem anno ad Banks doctissimum virum misit, celeberrimus vir dedit. Haec Novocomi nimirum detexerat, quo tempore ab itineribus atque ab athenaeo, ob rerum publicarum vicissitudines, regressus, domi sese in solitudinem receperat, ubi quiete maxima studiis operam dare licebat.

Sequenti anno Gallis iterum redeuntibus, Bonaparte duce iubente, athenaeum Papiense iterum pandere oportuit, magisteriumque Alexandro restituere: eius autem inventi fama nationes omnes paullatim iam ita pervaserat, ut a Primo Consule Lutetias in Scientiarum, quam vocant, Academiam accersiretur, rem explicaturus. Fecit profecto Alexander, ipso adstante Bonaparte; in quo tanta admiratio viri excitata est, ut illum inter octo extraneos Academiae socios cooptari voluerit, novoque aureo numismate ac splendido pecuniae munere donaverit; quin etiam anno MDCCCII italico Scientiarum Coetui primum illum adscripserit, nonnullis autem post annis inter equites Honorificae Legionis atque Ferreae Coronae, deinde inter senatores Italici regni retulerit; denique nobilitatis titulo auxerit.

Postremus vero Alexandri triumphus hic fuit; senectute enim iam laborans, ab anno usque MDCCCIV in quietem domesticam recesserat, ac Mediolanum se contulerat. Cum autem illius urbis in potestatem Austriaci rediissent, ut eorum iram vitaret, domum dynastum Mugiasca prope Novocomum aufugit; at ad Papiense athenaeum, ut physicen et mathesim doceret, cito est revocatus, in quibus ad annum usque MDCCCXIX discipulos erudiit, cum, nimia aetate amplius ad scholam non valens, iterum Novocomum petiit, ubi tandem magna pietate e vivis excessit.

Camnago in rure, quod dilectissimum ei fuerat, monumentum ipsi est exstructum rotundi sacelli instar, in quo sub arca marmorea eius cineres requiescunt.

A. COSTAGGINI.

Novocomi cathedrale templum et aedes municipum. (Photographice expresserunt Fr. Alinari, Florentiae).

NOVOCOMUM URBS

Novocomi urbis, Alexandri Volta patriae et altricis, prospectum exhibemus. Hanc Orobii barbari, multo ante Urbem conditam primum constituerunt: Romani vero, cum anno 557, M. Claudio Marcello consule, barbaros domuissent, coloniam in municipium duxerunt, quam postea Divus Iulius exsulibus Graecis maxime auxit, unde Novocomum nomen ei fuit. Colonia itaque primum Romani imperii vices sequuta, barbarorum incursionibus deinde patuit, quoadusque, recuperata libertate, liberi iuris se reddidit, et in Germanas Insubres civitates varia fortuna pugnavit civilibusque discordiis diu vexata est. Postea Mediolanensibus ducibus, deinde Germano imperatori paruit, et Iberorum regno cum ceteris provinciae civitatibus addicta est, atque Austriae imperatori tradita, post quae Napoleonis fortunas in Italico regno sequuta est. Anno 1848 contra alienum dominium una simul cum Mediolanensibus ad arma concurrit: et anno 1859 tandem post praelium ad S. Firmum in libertatem rursus vindicata est.

Arx quae urbi imminet (vulgo *Castel Baravell*) a Romanis posita, a Liutprando Longobardorum rege, a Friderico I Germano imperatore, a Vicecomitibus Mediolani ducibus, pluries instaurata fuit; sed tandem ab iberis militibus, duce Antonio De Leyva deleta est; unaque turris intacta est relicta, quae et hodie veteris historiae reliquia simul et monumentum manet.

Templum cathedrale aevum municipalis libertatis memorat; nam anno 1396 a Laurentio Spazzi architecto primum est excitatum, quamvis nonnisi anno 1543 confectum fuerit, et anno 1732, imposito tholo, perfectum.

In ceteris vero insignia sunt aedes municipum, cathedrali templo adiectae, ac templum sancto Abbondio dicatum, quod Longobardorum temporibus exstructum dicunt. Suburbia rura faciunt celeberrima, altera Calpurnii Fati Plinii senioris atavi, altera Vibii Canini Rufi illustrissimi viri.

Sed pulcherrima Novocomi gemma Larius lacus est, in quem Addua flumen, ex Alpibus praeceps, influit, ac deinde lucidas aquas linquens, iterum cursu ad Padum pergit. Huius smaragdinas undas montes circum virides amplexantur, ruribus candidis et oppidis distincti: adest et una venustissima insula Comacina, in quam saepe victi reges et duces ex Insubriae terris confugerunt. Sed anno 1169, deletis a Novocomensibus insulae munitionibus, nonnisi ludis et amoenis itineribus insula deinde patuit: hodie in eius templo, sancto Praecursori dicato, solemne quotannis festum habetur. Splendidae, post Novocomum, Larii civitates Leucum et Bilacus sunt, cuius in promontorio, quod aquis alte incumbit, aliud Plinii rus fuisse memoriae traditum est.

X.

GUARDIAGRELIS MONUMENTUM

Guardiagrelę oppidum in Aprutinis, Italiae est apud Theate, quod nemo ignorabit, nisi prius bonarum expertem artium planeque rudem voluerit se confiteri. Tanta enim huic oppido ex cive suo Nicolao fama parta est, quantam ex Raphaël Urbinum, ex Bonarrotio et ex Cellinio Florentia suscepit. Qui quidem in auro, argento et aere caelandis, vel encausto pingendis, in simulacris ex marmore vel creta fingendis, in aedificiis describendis, constituendis, ornandis talis fuit, ut cum iis, qui antea, cum iis, qui postea fuerunt summi, de principatu certare posse videatur. Atque hoc veluti praecipuo viro et magistro illa Aprutina opificum schola maxime floruit, quae, Ursinis dynastis, magnis Marsorum comitibus, alite bono faventibus, XIII ac XIV saeculo, Aprutinas regiones omnes templis, palatiis, imaginibus, monumentis, pretiosissimis mira arte rebus ubique ditavit, atque apud artis peritos viros tantam

[illegible]; in quo nobis admodum errare noster videtur; nec aliter esse poterat, cum falsam ille sequeretur disciplinae formulam. Verba enim vacua ab homine prius reperta fuisse quam certa credit.

Vocabulorum autem maiorum inflexum (qui quidem motulis deest) simplicibus duobus his efficit modis:

1° per usum vocis vel *instrumenti*: U;

2° per *bollidem*: A, E, I, O.

[illegible] si symbolum U vocabulo KVAL (« equus ») [illegible], significabitur « equa », UKVAL. Si [illegible] U postposueris, significabit « equos », KVALU; [illegible] alterum U prae, alterum post [illegible] significabit « equas », UKVALU.

Quod ad verba pertinet, idem U, si praepositum, [illegible]: LOVO, « amo », ULOVO, « amabo ».

In [illegible], U praepositum idem ac « tam » [illegible] « tam saepe ».

[illegible]. Vox [illegible] significabit « mini[illegible] [illegible].

Aequalitas, ut modo dixi, per [illegible] U [illegible].

At [illegible] verbis extenditur, hoc modo: [illegible] LOV [illegible], LOVI erit « amare semper », LOVO, « in amore versari » (aliquid ut aoristus Graecorum), LOVE, « amavisse », LOVA, « fore ut [illegible] ».

[illegible] significabit « [illegible] », [illegible] « [illegible] », [illegible] « im[illegible] » [illegible] per literam [illegible] LOVIN, [illegible] « [illegible] temporis »; [illegible] « [illegible] », LOVAN, « [illegible] ».

[illegible] formas [illegible] semel [illegible] linguae, necnon et celticae [illegible]. Exempli gratia: PAN, « panis », PANET, « panis parvus » erit, PANAS, « panis maior ».

Nomina quidem non declinantur, at augeri vel minui [illegible] variisque [illegible] modificari secundum indolem [illegible] celticae linguae, [illegible] ipseque [illegible] aliquando [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] litera, methodo assumitur, necnon de interna vocabulorum flexione, hoc modo: quum ME LOVE « amavi » sonet, ME [illegible] indicabit.

Quid plura? « [illegible] linguam » elegantem forsan, sed difficillimam fore existimo, quum ardua tot tantaque in se habeat; quod si quis sermo communis inter gentes arte confici debeat, facilem eum esse oportere constat, et paucis regulis oneratum, non pluribus quam necesse sit vocabulis, nec nimium a sermonibus usitatis divergentem.

Ut argumentum absolvamus, multo facilius

Alexandri Voltae effigies.

(Ex tabula [illegible])

latino [illegible], quam *Bollakio*; [illegible] videtur, quo[illegible] [illegible]tia unicuique [illegible] [illegible]ine scribentem [illegible] utatur; Gallus a[illegible] [illegible] grammaticae [illegible]

Cete[illegible] [illegible] principio proficisc[illegible] [illegible] sed vox literam; [illegible] [illegible]num nomines, [illegible], id est imago [illegible] [illegible]rmonem sequatur[illegible]

Itaqu[illegible] [illegible]s esset, sonos p[illegible] [illegible] selectis assentiri, simulque propriam earum pronunciationem, idest orthoepiam, constituere. Verum opportunius ac simplicius procul dubio videtur unam ex usitatis linguis eligere, quam novam incredibili labore fingere.

MONTELUCCIUS.

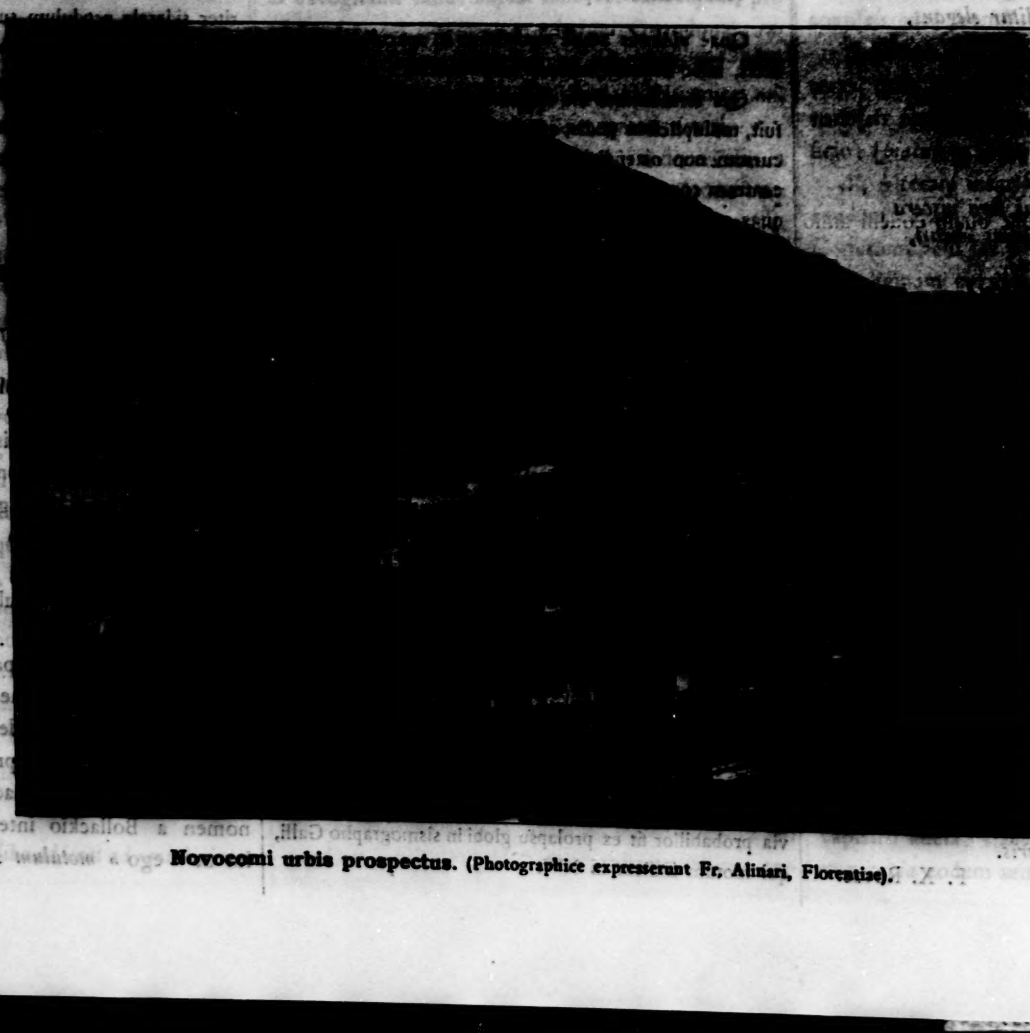
ALEXANDER VOLTA

Novocomensium infanda calamitate non fracta virtus, imo in nova conamina post infortunium nitens, admiranda profecto civilibus gentibus omnibus visa est. Nec satis; nam quae hodie ex suis ipsis cineribus resurgunt publicae recognitionis aedificia, veluti avis illa in Arabia nobilis, de qua fabulati sunt poetae, constantiam sane ostendunt urbe illa dignam, ex qua Alexander Volta, electridis disciplinarum pater, ortum duxit. Perillustris itaque viri memoriam, in cuius honorem bis suae virtutis portenta cives pandunt, brevi sermone recolere, nunc optimum mihi visum est.

Sed neminem ignorare primum arbitror qua de causa factum sit, cur Alexandro Volta, die XVIII mensis Februarii MDCCXLV nato, ac die Martii mensis V anno MDCCCXXVII in oppido Camnago defuncto, hoc nimirum currente anno tanta solemnitate sint ab eius civibus feriae decretae. Planum enim est, et apud omnes receptum, et quasi necessarium, illustrium virorum maxima facinora supra reliquam eorum vitam ita eminere, ut ceteras omnes memores dies, ad natalem usque et funeralem, minoris pretii et quodammodo neglegendas reddant. Haec de Christophoro Columbo atque Americae prima invisione, de Gutenberg atque imprimendi librorum arte, de Volta eiusque electrica pila plane acciderunt; quare optime constitutum est ut, centenaria redeunte die ex quo, prima exstructa pila, totius electricae vis originem vir celeberrimus invenit, memoria potissimi eventus solemniter celebraretur.

Alexander ille vero Brunate in oppido Insubriae pueritiam transegit. Adolescens studiis operam dedit; at observandi cupiditate facile correptus, a proposito sibi tramite saepe aberrabat, ita ut non magnam laudem tunc a magistris obtinuerit. Assiduum tamen laborem in litteris quoque impendere non destitit, ut et itali, et gallici, et latini versus, qui ad nos usque pervenerunt, satis ostendunt. Verum investigandae naturae disciplinis, ut indole ferebatur, apprime vacans, cum clarissimis eius saeculi viris qui studiis iisdem illustres evaserant, epistolari commercio cito est coniunctus, quos inter Nollet gallus ac Lazarus Spallanzani.

Vigesimum nonum annum cum attigisset, Novocomensium scholarum a Firmian comite rector est relatus, ac paulo post, cum novum instrumentum *electrophorum* confecisset, physices cathedram in gymnasio

Novocomi urbis prospectus. (Photographice expresserunt Fr. Alinari, Florentiae).

actioni ubique patet, eo ipso quo patet, quaquaversus fundens dilapidat. Huic damno occurrendum. At solo et mari relictis, nullum supererat corpus perpetuum, praeter aerem, quo uti possemus. Nova hinc difficultas, et profecto gravior; nam, si mobilis unda, mobilior aër tum solaribus radiis, tum ventis agitatus, tum exhalatione pelagi, tum exhalatione terrarum quovis momento non semper idem, et sexcenties oceano turbidior ac turbulentior. Verum constituta ventis regio, qua excedere nequeant, regio nubibus constituta atque procellis, ultra quam et saevire, et miscere non possint. Hoc sapienti cuidam viro feliciter affulsit in mente, et ipse auctor fuit aetherias aerostatorum stationes instituendi, quibus in tranquilla caeli regione morantibus electridis undae, dimissae ab aliis aerovagorum stationibus, excipiantur. Ita, quavis distantia interposita, electricum robur in pace diffunditur, et, ipso Atlantico subtus oceano non prohibente, ex America in Europam facilis telegrammatum et obvia transmissio; quin etiam haec spes arridet, fore ut quod nunc persolvitur pro dimittenda epistola, brevi sufficiat pro unoquolibet telegrammate dimittendo. Sed iam ad mirabile artificium redeamus.

Tesla, hoc enim auctori cognomen, rem suam facile perficit, quippe quia aerovagi illi, quorum facta superius mentio est, metallicis ex optimo chalybe funibus cohibentur ne ventis rapiantur; huiusmodi autem funes, ferribus ex chalybe pariter exstructis alligatae, deferent electricam vim, quae discis aerostatorum quinque pedum millia in aethere stantibus undequaque excipitur. Nam vix electridis commovebitur fluctuatio ex oscillatoribus, electricus rivus, in discos ruens, effulgurabit vibrans in aerem eadem velocitate ferme qua lux; haec autem potentia, filis metallicis ad solum deducta, efficiet vibrantes discos iis persimiles, qui pendent in altis. Res iam in limine est; nam Tesla idem praenunciat fore ut, hoc exeunte anno, duas huiusmodi stationes aspiciant Neo-Eboracum et Londinum.

At neque hoc auctori insigni videtur sufficere; huic, inquam, qui iam ab anno 1893 praedixerat brevi fruiturum telegrapho nullis coniuncto filis humanum genus, idque ea potissimum causa, quia oscillatoria potentissima illa sua adinvenerat, quorum ope quilibet electricus rivulus repente mutatur, dinamo inferente, in vim electromotricem, quae secundo quovis momento vibrat inter vicies et quadragies centena millia, undas producens electricas agentes ad instar radiorum, qui X nuncupantur, quibus obvia et convia, et penetrabilia omnia, sive humus sit, sive saxum, sive pelagus, haud aliter ac si aer et aether. Quod quum exploratum absolutumque fiet, unicuique fas erit propria detinere domo pegmulum electricum, quo ad libitum vel ab articis ad antarticas terras sua verba sermocinationesque dimittat, quaeque dimissa semel, phonographo excipiente, viva colloquentis voce reddantur.

L. M.

FRUSTULA

Animadversiones praeposterae.

Quod commentarii huius moderator mihi praenunciasset frustulis, deficiente spatio, locum in superiore numero non esse, me non nimis conquestum fateor libenter; Romanorum enim patrum otium quodammodo aequare mihi datum est. Ipsi namque Sextilis mensis dies – ita enim Augustum mensem usque ad huiusce nominis imperatorem nuncuparunt – nescio qua solemnium remissione transire patiebantur; praeterquam quod illos frangi quidem ac debilitari siriis ardoribus debuisse dixeris. Atqui publicae laetitiae argumenta occurrebant et memoria citerioris Hispaniae a Caesare subactae, et ludorum Consualium virginumque raptus auctore Romulo, et pacis e civilibus bellis partae, et, Hadriano imperante, Iudaeorum oppressionis. Haec ferme solemniter recolebantur; sed illarum populi significationum expertes, ac praecipue epularum, quas vobis, qui me huiusmodi memorias colligentem constanter secuti estis, peculiare aliquod apud maiores constituere facile videre fuit. Forsan ex hac abstinentia causa deducta est, cur III mensis idus autumni tempus indiceretur? Nam hanc notam in Romanorum fastis reperii, ac statim *Lycnapsiam* sequi, diem scilicet qua lucernis accensis coenaretur. Hercle! quanto animi desiderio hic dies exspectabilis et expectandus!

Idibus Augustis igitur aestui omnino valedicendum fuit, ut, insequenti die, autumnalibus feriis, novis equestribus et cymbarum cursu in Tiberino flumine, initium daretur. Ecquis vero dicat quo magis vino potius quam aqua Romani certarent? *Vinalia* namque iisdem diebus erant statuta, in quibus Iovi primam pituitariam offerebant; at insimul ex doliis vetustum nutritumque merum relinebant, quod tamen sibi officio ducebant eidem deorum hominumque parenti pitissandum tradere. Sic, geminato semine, vino omnes madentes gaudebant!

A IX ad V kal. Septembris *Lunaria* indicta erant: Phoebi hac senescente sorore, eius sacerdotes, quasi furore perculsi, urbis vias discurrebant cornibus, tibiis, citharis, aliisque huiusmodi et ipsa voce perstrepentes, Cynthia ne magorum cantamina posset audire, quae tunc moveri putabant. Quod autem ipsum numen bello praeesset, cum *tacitae per amica silentia lunae* Graeci Troia essent potiti, in eius templum, quos vicerant hostium arma etiam deferri solebant. Tertio denique kal. Sept. aditus almae Cereris in fanum patebat; inde nec delectum habere, nec pugna decertare, neque comitia facere, vel quidquam agere de re publica, siquidem relligionis occulta mysteria aperiri his diebus Festus testetur.

✤

Flabellum, quo nunc utimur, plicatile.

Aestuante sole atque omnia torrente, lenis frigoris et ventilantis aurae desiderio tabescimus. Hinc (iisdem quippe in adiunctis rerum semper iidem fuerunt homines, et eadem semper optarunt) ea quaesita sunt, quae dormientes circa nos Zephyros excitarent. Flabella prisci constituere viri, fixis in auro aut in argento pennis avium pulcherrimarum, pavonum saepissime, unde illud Propertii:

et modo pavonis caudae flabella superbae.

Hoc erat autem ventilantis instrumenti genus ad gestandum minime commodum, et servus constituebatur ad ventilatoris officium. Anno tamen 670 p. C. n. Iaponensis quidam operarius ex Tam-Ba, considerata vespertilionis ala, eam venit in mentem, ut ligneam cratem ex assulis ad similitudinem conderet, super quas disposita tela et glutine affixa, plicatilem pro lubito alam faceret, qua explicata aurae circa vultum cierentur. Et haec flabella, imperante in Iaponenses Ten-fu, nomen *Kawaori*, id est *Vespertilio*, adepta sunt. Late per Orientem usus diffunditur; Lusitani, qui mercaturam Barygasae exercebant, inventum devexere in Europam, ubi, Henrico III regnante, in deliciis apud mulieres esse coepit, variisque figuris inscriptum mensis parietibusque ornamento fuit, nomenque apud plerosque populos *ex ala venti* tulit.

✤

Utilia.

Ex aestate hanc quoque notam sumo; siccis enim diebus serica textilia vel gossypiacea vel linea facilius igne conflagrant. Porro a Gallico quodam chymico modum quo textilia ignibus impervia reddantur edocemur. Monet quippe aqua, in qua pulvis ille, quem calcem carbonatam vel cretam hispanam dicunt, solutus fuerit, ea abluere, atque ita, quamvis inter flammas porrecta, incolumia servari pro certo affirmat.

Periculum agite, meque de exitu certiorem, quaeso, faciatis.

✤

Iocosa.

Alternum hunc sermonem paucis ante diebus in Urbe audivi:

— Est ne igitur purus aer in suburbano tuo?

— Aedepol! Si veneris, brevi centum annorum fies!

FORFEX.

ANNALES

Dreyfusiana, et Gallici tumultus – Austriacae perturbationes – Sancti Dominici insulae seditio – Cubana libertas – Philippinarum vicissitudines – Transvaaliani belli minae – Anglorum cum Italis, Sinensium cum Iaponensibus, Brasiliae cum Argentina et Chilensi republica foedera – Ex Aedibus Vaticanis.

Rhedoni, ut omnibus constat, Dreyfusiana quaestio ancipiti cursu procedit, tum contra, tum pro celeberrimo proditionis crimine accusato testantibus, et extraneos milites qui legationibus addicuntur acriter interdum improbrantibus. Inde diariorum et ephemeridum non in Gallia tantum, sed et in ceteris nationibus asperior in dies pugna fit, et mendaciae notas alii alios, Galli in Germanos, Israelitae in Gallos et vicissim irrogant. Labori, notissimus iam Dreyfusianae quaestionis patronus, ab ignoto hactenus sicario, proditorie vulneratur; Guérin populi orator, Lutetiis in domo collegii Israelitis adversantis, una quibusdam asseclis conclusus atque munitus, ne in vincula tradatur, obsidione cingitur: prohibetur aqua et cibis, ut fame oppressus in deditionem tandem veniat; ipse vero petroleum supellectilibus superinfundens, antequam vivus capiatur, sese et suos inter flammas perituros spondet. Interea anarchistae, a Sebastiano Faure vehementissima oratione excitati, publicam iam quietem Lutetiis gravissima seditione labefactare contendunt, qua ex clamoribus atque iurgiis ad verbera primum et pugilatus, tandemque ad arma ventum est. Concurrerunt itaque milites equites peditesque, et licet plurimi ex utraque parte interfecti ac vulnerati sint, una tamen die tumultus absolutus videtur. Dum haec domi fiunt, Delcassé, rerum ad exteros supremus administer, Russiam petiit, atque cum imperatore eiusque ministro Murawieff diu esse collocutum, mirum plurimis fuit. Inde improvisi itineris variae atque dissitae interpretationes vulgatae, nonnullis contendentibus illud pro Dreyfusiano negotio fuisse initum, aliis contra ad componendas dissensiones nuperrime exortas de quibusdam ferreis viis, quae Gallorum aere per Armeniam et Anatoliam usque ad Persiam deducere opportunum Germani et Galli rati sunt.

✱

Perturbationes haud minus graves alias etiam gentes conturbant, praecipue Austriam, quae renascentibus quotidie odiis inter Germanos et Slavos crudelibus contentionibus et seditionibus vexatur. Quae praecipue postremis diebus Pragensem, Secoviensem, Salisburgensem et Cillensem civitates perturbarunt, iuvenum potissima culpa, qui studiis operam dant. Qua immo postrema in urbe, cum Germani in Slavos contumelias iecissent, Slavi districtis armis Germanos adorti, unum interfecerunt pluresque vulnerarunt. Itaque Franciscus Iosephus imperator tum

[illegible] gloriam, ut vel nunc cum reliquis, qui [illegible] magna possit cum laude comparari.

Haec autem in libro, duce pro iis, qui ex urbe Roma Sulmonem ferrea petant via, vix a me delibata, [illegible] hauriant qui Marsorum oppida, qui [illegible] pagos, qui [illegible], qui Frentanos, qui [illegible], qui Interamnam, qui, Aprutiorum caput et principem urbem, Aquilam Vestinaque lustrabunt, quae loca omnia, siqua praetulerint et visu digna et [illegible] saeculis illis erecta, Aprutinae scholae [illegible] debere ea se fatebuntur.

Haec mihi, Musis amicis olim peragranti et [illegible] loca, dicere liceat; nam, quae [illegible], incorrupta semper fide narramus, praesertim cum accedat [illegible] amplissimi [illegible] viri, Vincentii equitis Capobianchi, tum in [illegible] et numismaticis rebus, tum in pingendi [illegible], tum in iis dignoscendis atque [illegible] Quo [illegible] Tibure [illegible] Aprutinam, [illegible] sed [illegible] plu[illegible] haud al[illegible] insignes.

[illegible] viri sui [illegible], novam, eamque [illegible] omnibus [illegible] Guardiagrele [illegible] saeculo, addit[illegible] Gal[illegible] Italia [illegible] audacia [illegible] cive[illegible] obstiterent. Pro [illegible] quam vidissent s[illegible] altaria, priv[illegible] publica, curia, monume[illegible] dissipata, abl[illegible] Atque int[illegible] licentia, cuius in a[illegible] et filiorum [illegible], et domestica sua atque supe[illegible] praeda [illegible].

[illegible] periculoso pot[illegible] obseratis muro portis, [illegible] vigili [illegible], promissa [illegible] spolia, hostes [illegible] num [illegible], qui societatem cum hoste inierant, [illegible] ex insidiis perfide [illegible] vocaverant, perfide [illegible] haud facile potituri, nisi defensores miseros a tergo [illegible]

Iamque tacentem terrore civitatem impleverat exercitus, quum [illegible] contra Guardiagrele [illegible] exercuerat, nunc populatus omnia et incensura. Idque factum ex duce gallico audivimus, ut in abolitione nobilissimae ac magnificentissimae urbis suo quidem consilio, alieno autem scelere usus fuisse videretur.

Quis cladem tenebrosae illius diei,

quis funera fando
Explicet, aut possit lacrimis aequare laborem?
Urbs antiqua ruit multos dominata per annos,
Plurima perque vias sternuntur inertia passim
Corpora, perque domos, et relligiosa Deorum
Limina...

At, quod virtutis verae est, pacatis rebus et redeuntibus habitatoribus, qui primo praeliorum clangore prudentes vel alio diffugerant, vel inter montana latuerant, mirantibus ipsis, qui usserant, qui diripuerant, iterum frequentari, iterum quasi ex feretro lacertos movere, mox quasi reddita iuventute revirescere Guardiagrele oppidum visum est.

Quum igitur saeculum sit ab excidio, patres populusque sanxerunt, ut monumentum constitueretur iis qui, pro patria pugnantes, pro focis arisque occubuerant, sive perculisset vis Martis eos, sive atrocior ira victoriae.

Monumentum, locatum statuario in Urbe degenti, Modesto Parlatore, hoc mense magna solemnitate patebit erectum in praecipuo oppidi foro, quod simplicitate gravi, sculptoriis nugis crepundiisque abrogatis, quodam solitudinis et squaloris sensu percellit animos suspicientium, multaque subdit animo meditanda, quasi austeris lineis illis, quibus concluditur, quasi parsimonia rerum conciliante, provocata in mente et provecta.

Tum in civium memoriam, qui pugnantes pro patria una cum patria conciderunt, solemne sequitur epigramma, dignum non [illegible], sed Musa. Subdere iuvat:

Gloria quinquentis patrio sit funere mersis,
Dum legum est laudi civibus obsequium.
« [illegible] claudantur! »; clauserunt ostia saxis;
« Arma viri [illegible]! »; arma tulere viri.
Muro pugnarunt; per fraudem urbs capta flagravit;
Qui [illegible], non timuere mori.

Post haec est [illegible] interfectorum, [illegible] xi, nobi[illegible], artifices [illegible], agricolae [illegible]; [illegible] leo [illegible] in [illegible] moeror, quasi dolens [illegible] morte [illegible], pro quibus [illegible] ad [illegible] pugnasset.

[illegible] o fortes, in pace! Si gloria est laus [illegible] magnorumque in rempublicam [illegible], quae, cum optimi cuiusque, tum etiam [illegible] comprobatur, exsultate vos [illegible]

[illegible] virtus praeteriisse [illegible] et [illegible] videretur, [illegible] et virtus vestra exemplum [illegible] populis, iugiter autem celebrandum.

H. De Vecchi-Pieralice.

FLORUM MICROBI

Non [illegible] iam omnibus [illegible] vulgatum, quod maiores nec suspicati quidem fuerant, plantarum herbarumque vel simplicem tactum labefactandae valetudinis periculo minime carere: uno namque fungorum contagio actinomycosis geminusque bacteriomycosis morbus paritur, et canceri causam ex plantarum usu esse inquirendam non pauci neque indocti opinantur.

Qui vero metus nemini hactenus in mentem venerat, a Dominico Freire viro clarissimo, qui de flava febri in Brasilia multa feliciter investigavit, nunc primum inductus est, novo hoc, post assiduas inquisitiones et callida experimenta, proposito dubio, utrum a floribus olfaciendis omnino nobis abstinendum sit, ut vitae incolumitatem tueamur. Cavete enim: muscae et papiliones quae cespites circumvolitant, sedulae apes quae dulcia mella ex calicibus hauriunt, ipsique lenes zephyri qui roridas corollas, puellarumque genas blandiuntur, mortifera germina in alis vehunt, circumflant, disseminant.

Et plane, experimenta cl. investigatoris quaevis dubia dissipant. Exstat prope civitatem Sancti Sebastiani ad Ianuarium flumen hortulus, qui ab urbe octo millia passuum distat, super mare vero quinquaginta eminet: tunc ille ex hortulo flores colligit, affert domum, atque aptis forficibus, quas primum flamma adustas purgaverat, anteras recidit. Tunc anteras in vitreas immittit fistulas, esculentis iam lymphis, quolibet malo germine puris, repletas: illaeque paulatim, quae viscidis humoribus, quibus illiniuntur, ad venenosa semina retinenda aptiores sunt, colonias microbicas, crystallinis lentibus facile visibiles, plurimas genuerunt alueruntque.

Ex anteris, quas *Hibiscus rosa sinensis* dederat, *Micrococci cruciformes*, microbi hactenus ignoti, geniti sunt, qui idcirco utrum nocentes sint, nemini adhuc innotuit. Ex *Rosa gallica* binae coloniae sunt partae, quarum una *Streptococcum pyogenem* aliquantulum imitatur, alteri vero ignoto bacillo *gallici* est nomen inditum. In flore quodam ex convolvulorum familia, quem *Ipomaeam Guamoclit* vocant, *Micrococcus salivarius pyogenes* et *Spirillarum* nova species, quae *Sp[illegible]* est dicta, germinarunt: denique in flore mali persici *bacillus piocianeus* insidebat, qui caerulo colore fucatus facillime innotuit.

Experimentis, [illegible], quae nova in dies docent, ignotum hoc [illegible] in [illegible]o positum, florum corollas, et [illegible] eorum [illegible]minum anteras lethales microbos viscido humore retinere, qui postquam forte in hominem transierint, adolescent paullatim, et ad vitae plenitudinem, non sine magno eius detrimento, pervenient. Nec satis; primum enim florum colore, et microborum [illegible] inter sese comparatis, [illegible] relationem inter utrumque intercedere auctor existimat [illegible], flavus color quo *Micrococci cruciformes* [illegible], florum *Hibisci rosae sinensis* colori simil[illegible] at eadem rursus similitudo etiam in odore [illegible] reperta est, ita ut ex microbis idem odor [illegible], qui ex floribus in quibus vivunt.

Quapropter [illegible] absonum est putare, et colores et florum odores microborum causa gigni, qui veluti [illegible] metamorphoseon passim habentur. Neque tamen novis hisce adnotatis florum pericula nimis inflanda putamus, qui profecto nil aliud faciunt quam quod zephyri ad se adducunt, suis facile corollis accipiunt et glutinosa lympha retinent: sed microbos ubique adesse et vel stomacho inhaerere, ut digestionem faciliorem reddant, ecquis ignorat?

Sunt itaque boni simul et mali microbi, quos si ex floribus vitare cupimus, illos procul aliquantulum olfacere sat erit, neque anteras venenatas avido nimis naso tangere; hisque cautelis pulcherrimo naturae dono frui non prohibebimur.

Hoc unum vero liceat in fine rogare: quot homines florum contagio necati hactenus enumerentur; neque enim nos unquam talia audivimus, neque auctor doctissimus affert exemplum.

R. Spina.

DE TELEGRAPHO FILI EXPERTE

NOVA ADINVENTA

Suas posse electridem vires de loco ad locum exerere nullo adhibito ductore filo, Marconius italus docuit, idque in nostro commentario non semel disputatum est. Esse autem et hac in re modum, facta probarunt, quibus innotuit longa nimium intervalla obsistere, iisque aut retardari, aut dissipari electricum robur. Quanam de causa? Quia diversa soli strata vel non facile permeabilia, vel suapte natura vim electricam quaquaversus effundentia, exiguam potentiam plerumque minuunt, plerumque dissolvunt. Si vero de mari atque in mari sit res, undarum aestuantium motus atque mobilitas insitaque ad electridis dispersionem potentia, quo tempore electridis

PER ORBEM

Viam magnis cautelis hodie iuvat inire; quae enim contagiorum signa, postrema vice imminere Europae oris videbantur, attigisse reapse Lusitaniam pluribus iam a diebus audivimus, ac praecipue Callensem civitatem. Hanc pestis teterrima, proh dolor!, grassatur, pluresque cives corripuit, nonnullos etiam confecit. Itaque in Galliae, Iberiae, Angliae Italiaeque nostrae finibus et portubus arctissimae custodiae decretae, ne homines, neve merces a Lusitania profectae finitimos populos attingere impune, et mortiferam luem diffundere queant.

♆

Ex Neo-Eboraco de flava, quam vocant, febri in Hampton nosocomio haud leviora innotescunt; quae tamen vel maioris ponderis in Americis habentur, ab horridis procellis patrata sunt. Hae domus atque urbes late misereque vastantes, Sancti Iohannis, Sancti Christophori, Sanctae Crucis, atque Sancti Dominici in insulis agricolas necarunt; Aibonito autem, Arroyo, Bayamo, Elcane, Carolina, Rumaca et plurima alia oppida deleverunt, sata abraserunt omnino, incolas 102 ad Point-à-Pitre, 30 ad Sanctam Crucem, 500 ad Ponce interfecerunt: denique Valparaiso urbs tumentibus nimis maris fluctibus magno cum portus et domorum detrimento pervasa diu est.

♆

Sit itaque recto tramite in Europam reditus; sed pedibus potius, si possemus, quam mari aut ferreis vehibus suscipere viam oporteret: nimis enim (lacrimanda, tum ex Gallia, tum ex Germania, vaporitraharum fata insonuerunt. In Nannetensi provincia, prope Juvisy, dum velocissimae duae curruum vapore raptorum series, alia post aliam in uno eodemque tramite decurrunt, sequens praecedentem invasit irruens, et praevia quinque postremos currus viatorum plenos effractos retulit, in quibus homines necati sunt viginti, vulnerati quinquaginta. Haec potuit atra tempestas efficere, quae, cum nigrae undique nubes omnia circumdedissent, machinariis ducibus signa ad invicem abscondidit. In Austria vero ad Klagenfurth, currus, qui aggerem rapidissime transibant, e tramitibus repente exsilientes, in subiectam foveam fere omnes corruerunt. Itaque disiecti sunt et conquassati, ita ut inter ruinas plures viatores, vel ad mortem oppressi sint, pluresque vulnerati. Neque tamen, cum ipsa ruina interruptae telegraphicae funes fuissent, licuit auxilia cito mittere; contra, noctem omnem circa rogos misere transigere viatoribus oportuit, quo tantum circumlato lumine vulneratis ac morientibus succurrere ceteri, qui immunes evaserant, potuerunt.

♆

Neque pariter vobis, ut navigio meum iter sequamini suadebo; ex Tergestinis enim litoribus haec accepimus. Nautae quinque ex cohortibus, qui litora custodiunt, selecti naviculam conscenderant, quae vix portum dereliquerat, cum, aqua per forum paulatim influente, in submersionis discrimen visa est; quin etiam ex improviso, venti efflatu superveniente, conversa est omnino, ac nautae simul et milites in aquas iacti sunt. Tunc natare vehementer terram versus coeperunt; quam tamen tres tantum potuerunt attingere, ceterorum nec cadavera quidem ullibi apparuerunt, ita ut a squalis voratos fuisse existimatum sit.

In Russia autem, navigium, quod canalem, a Ferreis Ianuis dictum, transibat, in aggerem fluctibus compulsum, fractum est, gubernaculoque orbatum. Tunc, cum demergi coepisset, ad servandos viatores est opera conversa, qui reapse ex aquis immunes plerique elici potuerunt, sed nautae quatuor misere perierunt.

♆

Desertiones opificum praecipuae in Ianuensi navali armamentario, inter Leucenses mulieres quae serica textilia conficiunt, Lutetiis inter operarios, qui Societati ad aëream ex combusto carbone lucem procurandam inserviunt, excitatae sunt, sed brevi compositae, et operarii omnes ad pristinos labores reversi.

♆

Incendia ad Bruxellensem urbem in calcis clibano, quo exploso sex operarii necati sunt; et in Germania in Rhaeuzaus oppido exarserunt, cuius domus viginti septem omnino deletas, et miseros cives absque tecto relictos conquerimur.

♆

Sed ex nostrorum incendiorum taedio ad veterum memorias aufugere liceat, quae deflendae saltem minus antiquitate videntur. Huc nempe tendo: in Neapolitano suburbio, prope silvam, quam Realem dicunt, nova romana domus est nuper reperta, quam Vesuvius celeberrima eruptione sua lapillis atque cineribus obruerat. Domus in omnibus optime servata, ut plurimae Pompeiis repertae sunt, in lucem rediit, imo cistellae erant argenteis aureisque nummis refertae, quas profecto quis aufugiens tunc dereliquit. Et reapse in ipso limine, prope cistellas illas pretiosas, aliud post aliud undecim iacentia corpora ex humo emerserunt, quae profecto in ipso fugae momento oppressa misere sunt.

♆

Nunc equidem ego, lectores mei, tot calamitatibus terga verto; nam, si divitibus nostris maioribus nullum auri pondus profuit ut incolumes evaderent, quid me miserum flaccida crumena iuvabit?

VIATOR.

VARIA

Parvae ignivomae ballistae apud Germanos.

Tanta vis, tantus impetus pilis est, quae ex parva huiusmodi ballista (italice *schioppo*) torquentur, ut, si pila ex chalybe sit, quadringenta post metra murum saxeum transadigat; trecenta post metra veteris truncum quercus. Quinimo si post quadringenta metra sex viros ordine posueris, pila primos quinque traiicit, et in corpore sexti altius vulnerans acquiescit.

*

In locustas conclamatum est.

Bacteriologica doctrina, quae tota est in vestigandis bacillis, nuper ex hisce quosdam invenit, qui locustarum populum peste quadam exterminant, quia irreparabili contagio inter eas propagantur.

Collectas igitur vespere nonnullas locustas roravit inventor liquore illo bacillis infesto, et liberas inde dimisit, quae mox ingens repetentes agmen sociarum, cum iis se miscuerunt.

Nec mora. Intra tertium diem penitus deletae sunt peste diffusa, atque ita deletae, ut earum cadavera regiones, quas depopulatae erant, late operirent.

Utile hoc agricolis repertum satis ostendit contagia omnia bacillis provehi, grassari. Proh quanta veritas suberat illi errori populari, quo olim putabatur linimentis, unctione quadam pestes provocari, et effundi!...

*

Phonurgica.

Adhibitis aerostatis, experientiaque non semel iterata, compertum est prout sequitur circa soni diffusionem.

Tria metrorum millia habenda sunt quasi terminus ultimus atque supremus, quem in aëre pertingat vaporitrahae sibilus.

Duo metrorum millia, et metra quingenta limitem signant, ultra quem rumor carrorum per ferream tractorum viam non amplius percipitur.

Si parva ignivoma ballista intonuerit, si canis latraverit, inter mille metra atque octingenta audientur.

Galli cantus, aeris campani sonus intervallum aërium, quod intra mille et sexcenta metra continetur, non excedunt.

Musicam cohortem tympanis tubisque sonoram aerostata non audient, siqua per regiones aetherias ultra quadringenta et mille metra navigaverint.

Inter novem et mille metra humana vox insonat, inter quingenta tantummodo distincte humana verba percipiuntur.

*

Ioci.

Qua de causa mulieribus nulla annorum sit habenda ratio.

Afra, tatarum et mammarum maxima mamma, quum de aetate interrogaretur, percontanti respondet: « Triginta aut quinquaginta vidi annos ». Mirantem videns, eo quod tanta in latitudine versaretur: « Heus tu », ait, « ne mirere. Sestertia numerans, quae in arca habeo, iuvat numerare ad amussim ut sciam utrum infida furetur et rapiat ancilla, me dormiente; at annos, quot sunt, nemo furabitur, nemo rapiet; mecum erunt semper, atque ideo de numero eorum nihil sollicita cogito ».

P. d. V.

EPISTOLARUM COMMERCIUM

Cl. L. P. Micr. - Roterodami. - Eorum, quae in tuis effossionibus reperiisti notitia et nobis et commentarii nostri sociis grata profecto erit.

Cl. L. Hor. Sm. - Londini. - Carmen quod misisti late celebramus; edere tamen non possumus quod nimis longum.

Cl. Io Wab. - Varsaviae. - Pervenerunt-ne litterae, quas ad te nuper misimus?

Cl. H. Ham. - Eboraci. - De litterarum certamine ad pridie kal. Novembr. producto scripsimus in superiore numero.

Cl. Ts. - Augustae Taurinorum. - Quid nostra refert?

Cl. Fr. Lecl. - Lutetiis Parisiorum. - Quamprimum novae, quam vocas, appendici a cl. nostro Petro Angelinio exaratae initium dabimus, tibi multisque sociis satisfacientes.

Cl. Ios. Sol. - Monteregali in Siculia. - Ex aenigmatibus quae misisti secundum et tertium edemus.

A secretis.

Hungaros tum Austriacos administros ad urbem Ischl secum ad concilium advocavit, in quo tamen, quae decreta fuerint, adhuc ignorantur.

*

Ibericae contra seditiones videntur tandem aliquando sedatae; non ita vero de veteribus Iberorum coloniis, quae vehementius in dies commoventur, atque in discrimen libertatis ruunt. Quod hodie in Sancti Dominici insula contigit, ubi post Heureux praesidem interemptum, perduellionum factiones Jimenes sequuntur et urbem reipublicae caput exercitu petunt. Immo legitimi gubernii copiae, quae in eos missae sunt, ad hostem transfugerunt, neque proximus erit tantae discordiae finis, nisi prudenti consilio, Americani septentrionalium foederatarum civitatum [illegible] inter [illegible] odia reducere [illegible] [illegible], perturbatam rempublicam [illegible] cogitent.

*

[illegible] Cuius in[illegible] [illegible] ipsi [illegible] esse restituendam, [illegible] circumscriptam atque Ame[illegible] [illegible] nigri homines, qui tanto [illegible] imbecillam atque incultam rem[illegible] [illegible] pariter prona sunt [illegible] [illegible] quae adhuc impendunt; quae [illegible] ad [illegible] includere [illegible] [illegible] Boeris rigidius re[illegible] contra ad [illegible] ferre vi[illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] in Peckinensi athe[illegible] ad italicam linguam edo[illegible]

Neque Sinensibus ipsis facilior via patet; foedus enim illud, quod proxime ab illis cum Iaponensibus ictum iri dicebant, Russorum imperatore prohibente, derelinquere oportuit.

Contra vero foedus illud, quod in meridionali America inter Chilenses, Argentinos et Brasilienses latinos populos Roca, Argentinae reipublicae praeses, in suo itinere procuraverat, feliciter tandem ictum esse affirmatur.

*

Die Augusti mensis vigesima, Ioachim, Deiparae Patri, sacra, et SS. D.ni Nostri Leonis PP. XIII nominali, Patres cardinales, episcopi, ceterique in curia degentes antistites, selectaeque ex catholicis urbanis societatibus legationes, una cum universa pontificali curia et familia, ad omina dilecto Patri offerenda Vaticanum adierunt. Pontifex ipse, uti assolet, post accepta benigno animo auguria, adstantes omnes in privata bibliotheca ad colloquium advocavit, et duarum horarum spatio benigne cum iis moratus est, oblataque dona recepit, inter quae clarissimi viri Petri Angelini, e numero scriptorum nostri commentarii, epigramma, quod heic referre placet:

Ira supercilio supremi Numinis errat,
[illegible] et [illegible] mota dehiscit humus.
Fulgurat, inque satis crepitans salit horrida grando;
Scindit flava comas imbre furente Ceres.
Seu Taurus Librae cessit, seu Scorpius Hoedis,
Seu Canis hibernas occidit inter aquas,
Dixeris inverso per caelum tramite ferri
Sidera, et extremum non procul esse diem.
Damna tamen felix reparat caelestia signum;
Imperium mundi stella Leonis habet.

POPLICOLA.

PUBLICI PER ORBEM COETUS

LEGIBUS FERENDIS

In Anglia, perlecto Victoriae reginae sermone, publicae utriusque coetus sessiones intermissae sunt: binae autem leges in procinctu, altera de agrorum cultu in Hibernia, altera de publico aere alieno in coloniis contrahendo, latae sunt.

In Belgica scholae oratorum, quae popularibus comitiis adlicuntur, rogationem de electionum ritu a Smet-de-Nayer administrorum principe oblatam, maximis suffragiis approbarunt.

In Germania. Quamvis Wilhelmus imperator, cum canalem ad Dortmund nuper effossum inauguraret, alium canalem [illegible] quovis pacto perficere asseruisset, oratores populi rogatam hac de re legem tribus post diebus respuerunt.

In Helvetia civitas Saint-Gall legem de vectigali hypothecario augendo ratam habuit.

In Serbia iam a die mensis Augusti XIX electiones oratorum populi indictae sunt, quarum tamen exitum adhuc ignoramus.

SCRIBA.

LIBRORUM RECENSIO

Cesare Rossi. Sul colle di San Giusto. – Tergeste, typis Ioannis Balestra, 1899.

Inurbanos nos vel oblitos sui nominis cl. a. ne putet vehementer dubito; officium namque, quod hodie praesto, a multis iam diebus implere debueram. Sed in alterutram partem fallitur omnino; versibus enim eius, vix atque eos in oculis habui, perculsus ita sum, ut legerem iterum iterumque, et memoriae mandarem, et recitarem amicis. Vellem itaque multa hodie dicere; sed angusto spatio coactus, vix haec adnectam. De stilo unam laudem referam, Dante magistro Rossium scripsisse, cuius altum severumque flamen indesinenter veluti spirans per carmina sensi; de rebus vero, quas cecinit, gratias ex animo illi ago, quod inter tot ac tantas, quae quotidie vulgantur, turpes ineptias, vivam puramque poesis flammam in Italorum animis excitandam curavit. Nam sanctae religionis fides passim in versibus insonat et carmina, quae Tergestinae cathedrali, quae sacris Dominicae vitae mysteriis, quae divo Iusto urbis patrono, quae Mariae denique Deiparae, suavissima poeta dicavit vivum pietatis sensum pleno ex corde diffundunt. Historica vero patrum gesta, patriosque affectus cum attingit, una cum illo anxius factus sum, et renovata memoria exsultavi, ut cum Tergestinum mare, moenia, turresque describit, vel pugnae ad Legnanum, vel belli sacri memorias carmine revocat. Sed prae omnibus, fateor, hoc praecipue sum laetatus, quod nostro latino nomine tam alta voce vates glorietur; neque de eius fatis renovandis, inter hodierna infortunia spem dimiserit, et indesinenter se latinum, italum et romano nomine natum adfirmet, nostraeque spei fervidus adsertor sit. Nomen enim generis, quod tanta iuventute simul ac tanta vetustate praeditum optime dicit, gloria pariter nostra et tormentum est, et utinam frequentiora huiusmodi carmina ederentur quibus, ut uno verbo omnia dicam, legentium animi ex tot vitae taediis tam viva spe feliciter eriguntur.

I. A.

Raptam Helenam, olim COLLUTHO graece conscripserat exametris, nunc et Colluthium et Helenam nobilibus interpretationibus insignes facit doctissimus vir C. A. MELANDER, suevus genere, quem ipse non pseudonimo, sed *vero cognoscere nomine mallem.* Quis enim laudabilior homine, qui triplici delectatur Musa, graeca latina, sueva?

Non ea vis animo, nec tanta superbia nobis, ut iudicium de germanis carminibus feramus, quae Melander protulit Suionum sermone ea interpretatus, quae a graeco in latinum carmen deduxerat; sed ea, quae nostra sunt, iudicamus si qua latina conscripsit. Patet in homine apprime scito assidua Virgilii lectio, assueta Horatio lingua; nec Ovidii, nec Iuvenalis, nec Lucani, nec Statii expertem puto virum, vestigia, et melos, et stilum tantorum sapientum, ducente Minerva, sequutum.

Qui igitur triplicis Phoebi sacerdotio fungeris, macte vir, et si tibi verum Melander cognomen, dicam laetus *respondere satis interdum nomina rebus.* Quantus enim es, vere *Homo dulcisonans* es habendus, cui Latini nos et plaudimus libenter et gratulamur.

H. P.

AENIGMA QUADRUPLEX

Nos canimus *septem*; si *primam* forte reponas,
Dat, quae te et retinet, lector amice, tuos.
Altera si adfuerit, me utetur navita ut alis;
Me... proh! Roma meo sparsa cruore fuit!
Tertia... Voce mea semper sonuere theatra;
Fabula quid sine me? Scena locique silent.
Septima... Non habeas me in naso, lector; habentem
Ridiculum facio: lector amice, vale.
Verum addas animal dannoso dente timendum,
Cui frustra fraudes bella feraeque movent;
Quod nisi tu apponas, cantantes voce sorores
Stabimus, et loquimur res sine mente tibi.

GRYPHUS.

Ex sociis qui huius aenigmatis interpretationem ad commentarii moderatorem miserit intra duos menses, unus, sorte, gratis accipiet opus gallice scriptum et plurimis figuris ornatum, cui titulus:

HISTOIRE DE L'ART CHRÉTIEN
AUX DIX PREMIERS SIÈCLES
par l'abbé F. R. [illegible]

Aenigmata ann. II, n. XIII proposita his respondent:

1. Os-Iris. 2. Palus-ter.

Ea rite soluta miserunt:

Guil. Schenz, *Ratisbona in Bavaria* – Ed. Bianco, *Roma* – Car. Stegmüller, *Sabaria* – Petr. Garrone, *Pezzana ad Vercellas* – Alois. Cappelli, *Senis* – Ios. Capovin, *Montebello Vicentino* – Aloin. Frachetti, *Mangalore in Indis* – Ad. Artioli, *Ferraria* – Ios. Sola, *Monteregali in Siculis.*

Sortitus est praemium:

GUILELMUS SCHENZ,

ad quem missum est opus, cui titulus:

LES MERVEILLES DU CIEL ÉTOILÉ
ET LES PROFONDEURS DE L'INFINI
par L. M. PROGER.

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMAE – Ex Officina Forzani et Socii.